

Ante PAVLOVIĆ, potpredsjednik Stalnog odbora KLJŠ

NAŠA KATEHEZA I AKTUALNE DRUŠTVENE PROMJENE
Uvođenje u rad XVIII. KLJŠ – Đakovo 1990

Poštovani sudionici XVIII. KLJŠ

Rad ovogodišnje KLJŠ u Đakovu ulazi u tijek znakovitih časova u povijesti hrvatskog naroda i Katoličke crkve u Hrvata. Povijesni prevrat koji se dogodio u svibnju ove godine na društveno-političkoj razini otvorio je nove putove djelatnosti pojedinaca, skupina i Crkve u Hrvata koja je za protekla četiri i pol desetljeća bila potisnuta u privatnost i stavljena

na rub mogućnosti društvenog zauzimanja i vršenja evangelizacijske zadaće u svijetu u kojem živi. Pa ipak, unatoč sustavnom protucrkvnom i protuvjerskom djelovanju boljševičko-monističkih partijskih struktura u sustavu jednogumlja, Crkvi se danas javno priznaje da je uspjela očuvati, pa i razvijati duhovne i moralne vrijednosti hrvatskog naroda, njegov nacionalni i kulturni identitet.

U Evoluciji aktualnih društvenih promjena u Hrvatskoj i šire koje prate mnogi potresi i nedorečenosti, na obzoru optimističkog navještaja postignuća samobitnosti, suverenosti i civilnoga demokratskog društva, Crkva u Hrvata danas stoji pred mnogim izazovima i slojevitom zadaćom. Ona je, naime, pozvana da u duhu 2. vatikanskog koncila uvijek iznova iščitava „znakove vremena“, promišlja ih i dosljedno poslanju, utjelovljuje kraljevstvo Božje među ljudima. Ali taj njezin govor ne smije biti izvan vremena i mimo čovjeka i to konkretnog povijesnog čovjeka i ljudske zajednice u datom času. U tom smislu mogli bismo reći da se kod nas javlja potreba jednog posve novog, promišljanja i djelovanja Crkve s obzirom na promjene u društvu i svijetu u kojem živi kako bi sustavna i cjelovita teološka misao oplodila pastoralnu praksu, a evangelizacijska djelatnost Crkve na katehetskom planu donijela plodove rasta vjere pojedinaca i zajednice te služila moralnom ozdravljenju i duhovnom preporodu našeg naroda. KLJŠ koja je dugi niz godina okupljala brojne pastoralne djelatnike dala je zacijelo svoj doprinos nastojeći pratiti suvremene tokove evangelizacijsko-katehetske teorije i prakse i utkivati ih u konkretne programe putem rada u kršćanskim zajednicama, odgajajući tako vjernike svih staleža i kategorija.

Ovogodišnja KLJŠ u Đakovu temom: „Naša kateheza i aktualne društvene promjene“ želi postići dvoje: u prvom redu u kontinuitetu slijediti tematskim izborom rad proteklih Škola te, drugo, posebice ovog časa svrnuti pozornost na aktualne promjene koje se događaju u našem društvu, artikulirati ih i pokušati odrediti nove smjernice katehetske djelatnosti Crkve.

Katehetsko vijeće BKJ i Stalni odbor za pripremu KLJŠ željeli su poglavito promisliti sadašnji trenutak te u granicama usmjeriti našu katehetsku djelatnost u sadržajnom i programskom području. Posve je sigurno da će novo vrijeme biti obilježeno stvaranjem jednog novog mentaliteta obilježenog promjenom vrednota, političkim pluralizmom, pluralizmom mišljenja i vrednota sa svim pozitivnim i negativnim konotacijama. Istina, te su promjene bile u određenoj mjeri već prisutne kod nas pod utjecajem europske duhovne klime koja ne poznaje prepreke totalitarno-boljševičkog obrambenog zida, a neke su ideje i ideološki obojene „vrednote“ bile i nasilno presađivane u naše podneblje.

Ovogodišnja KLJŠ želi progovoriti i o mjestu i zadaći kateheze u uvjetima demokratskih promjena u društvu. Posve nam je providno da je nemoguće ovog puta odgovoriti na mnoštvo upita koja nam se glede odgoja u vjeri nameću, imajući pred očima različite staleže i kategorije vjernika, i ne samo njih, kojima će se moći i morati približavati primjerenijim putovima i ponudom religioznih sadržaja. No, to nam i nije prvotan cilj. Ovog časa možemo tek početi tragati (dakle, pred nama je jedan dugi proces) za odgovarajućim putovima i smjernicama kršćanskog odgoja koji bi u promijenjenim prilikama mogao autentično i cjelovito odgovoriti na te zahtjeve. Već sada se pouzdano može kazati da će novonastale prilike u određenoj mjeri zahtijevati preinake i preusmjerenja samih pastoralnih i katehetskih programa koji bi omogućili u većoj mjeri taj odgojni pothvat.

Međutim, u ovom času želja je Stalnog odbora da se posebice progovori o još jednoj dimenziji kateheze koja ima za zadaću odgajati čovjeka, promišljeno i cjelovito, za društvenu aktivnost i odgovornost, za osobni, komunitarni i crkveni dijalog ad „intra“ i „ad extra“, odgajati ga za kritičko promišljanje i vrednovanje društvenog života itd. Možemo dakle reći da je kateheza angažirana u određenom smislu i određenoj mjeri, u konkretnoj ljudskoj zajednici i društvu, doprinoseći tomu da čovjek zrele vjere bude aktivni sudionik društvenih zbivanja. Do sada je takav pristup nailazio često na mnoge ne samo društvene oporbe nego je i unutar crkvenog promišljanja tu bilo određenih nejasnoća.

Problemi su otvoreni: Očito je naime da u zapadno-europskom duhovnom krugu, a onda i kod nas struje ideje različitih provenijencija, isprepliću se različiti pluralizmi kao politički, idejni, pluralizam mišljenja i vrednota. U takvom kontekstu djeluje Crkva sa svojom porukom za svijet i čovjeka. Ona kao povijesna datost biva uključena u sve te suvremene tokove i previranja i ne može ostati po strani zbog mandata koji joj povjeri

njezin utemeljitelj. Ona je u tom svijetu prisutna svojom porukom. Tako u zemljama s naglašenim političkim pluralizmom, zavidnom demokracijom i pluralizmom mišljenja danas su aktualna i neriješena mnoga pitanja kao pitanje ljudskih prava i sloboda, pitanje ekologije, problemi automatizacije i kompjuterizacije, pitanje genetskog inženjeringa, odnosa iskustva i znanja, prestrukturiranja gospodarstva, socijalna problematika, odnos prema poštovanju nerođenog života i vrednovanje erosa, pitanje feminizma itd. Ova pitanja, aktualna i raspravljana na Zapadu, u određenoj mjeri otvorena su i na našem prostoru, ali se, čini se, kod nas približava vrijeme i mogućnosti jasnijeg uključenja Crkve u traženju odgovora na postavljena pitanja. Može se konkretno pitati: u kakvom odnosu stoji politički pluralizam mišljenja i kršćanska poruka? Može li se u uvjetima narastajućih društvenih promjena koje otvaraju prostor različitim ponudama ideja, mišljenja i rješenja ići u susret s kršćanskom porukom kao „kvascem“ i svjetlom svijeta, i kako će se nadolazeće promjene odraziti na religiozni odgoj? Ako smo do sada u određenoj mjeri i smislu, unatoč razvoju i primjeni katehetske znanosti kod nas, bili ponekad prisiljeni interpretativno-apologetskom serviranju vjere, nije li vrijeme za odlučniji prijelaz na novu definiranost evangelizacijske i katehetske zadaće Crkve i jedan primjereniji prijelaz u otvaranje i ponudu kršćanskih vrednota u cjelovitom odgoju vjernika. Na ta pitanja pokušat će odgovoriti dr. Marijan Jurčević predavanjem: *Politički pluralizam i prenošenje vjere.*

Naznačeni pluralizmi, s druge strane, uzročno su i posljedično povezani s oblikovanjem ljudske zajednice i društva kao i procesima u tom društvu, što se prelijeva i na lice Crkve koja je sabrana iz različitih plemena i jezika. Nadalje, demokratsko i civilno društvo „trpi“ i „njeгуje“ mnogovrsne pluralizme stavljajući u prvi plan subjekt koji nosi neotuđiva naravna prava slobode mišljenja, govorenja i djelovanja. Naše pak društvo doskora je bilo službeno obilježeno jednopartijskim jednoumljem i državnim ateističkom religijom gdje je sve bilo podređeno ostvarenju ideje povlaštenih i utopiji kolektivizma. Pa ipak, zapadna duhovna klima prelijevala se i na naš prostor i utjecala je na društvene i idejne procese. I nadalje, ako smo dosad bili onemogućeni javno i sustavno sudjelovati bilo kao vjernici pojedinci ili crkvene zajednice u preobrazbi i stvaranju cjelokupnih odnosa među ljudima i u društvu, u nadolazećim društvenim promjenama otvara se nova mogućnost uključivanja i sudjelovanja kršćana u izgradnji društva i njegovoj preobrazbi. Vrijedi stoga vidjeti koji je domet, mogućnosti i opseg takvog kršćanskog sudjelovanja u ljudskom društvu da Crkva ostane uvijek autentična i vjerna svom poslanju, a s druge strane da bude služiteljica povijesnom čovjeku koji živi u konkretnom društvu. Koje su mogućnosti sudjelovanja vjernika kršćana u procesima demokratizacije? I što bi sve to značilo za katehezu koja je zauzeta oko odgoja vjere kršćanina kao pripadnika ljudskog društva? Odgovor ćemo zacijelo pronaći u predavanju dra Drage Šimundže: *Proces demokratizacije kod nas i kršćansko sudjelovanje.*

Možemo dalje pitati: je li govor o sudjelovanju čovjeka vjernika u izgradnji ljudskog društva sa stajališta teološkog promišljanja utemeljen, i kakvi se zadaci u tom kontekstu stavljaju pred Crkvu. Naime, Crkva je kao zajednica Isusovih vjernika povijesno omeđena, ali i pozvana da u svijetu utjelovljuje kraljevstvo Božje. Ona stoga nije suprotstavljena svijetu nego živi u svijetu kao sjeme, kao kvasac te zagledana u eshatološko ispunjenje obećanja ima svoj povijesni karakter i zadaću. U tom smislu Crkva biva zauzeta za čovjeka i to čovjeka u ljudskoj zajednici. Tako će reći papa Ivan Pavao II. da je „konkretni čovjek put Crkve“, što onda nužno vodi promatranju tog čovjeka unutar jedne zajednice i društva. Stoga je nakana i ove Škole da u svjetlu biblijske pozadine i teološkog promišljanja ponovno istakne dva stožerna principa kršćanskog principa kršćanskog principa poklada i to princip Inkarnacije i Vazma. Po principu Inkarnacije biva očito kako Bog „hoda“ zajedno s čovjekom, s ljudskom zajednicom, a u susretu Boga i čovjeka, i čovjek i povijesna nastojanja ljudskog društva dobivaju novu i nezaobilaznu dubinu. Nu, iz toga se rađa i poslanje Crkve. Nije li nadalje, po principu Vazma bjelodano da se s Isusom i u njemu događa prijelaz iz zarobljenosti u slobodu, iz smrti u život što bi se nužno moralo preslikavati na licu Crkve na osobnoj, eklezijalnoj i društvenoj razini? Govor se može uputiti u smjeru uskopolitičkog ili pak ideološki-obojenog interpretiranja, može biti umjeren i životan, te može biti okrenut proslavnom karakteru principa Vazma koji u oslobođenju, pročišćenju i proslavi nosi naboj ljepote i eshatološkog smiraja. Zato se danas možemo pitati: kakvo povijesno zauzimanje čovjeka u ljudskoj zajednici vodi njega

osobno i zajednicu proslavnom činu? U kojem smislu Crkva treba danas kroz evangelizaciju i katehezu biti djelatna imajući pred sobom dva principa.

O tome ćemo moći razmišljati u predavanju dra Nikole Dogana: Utjelovljenje i vazam, odrednice prisutnosti i evangelizacijsko-katehetskog djelovanja.

Iako će na planu odgojnog djelovanja Crkve u novim društvenim prilikama trebati dugi proces ozbiljnog promišljanja i traženja najprimjerenijih putova, već sada moramo istaknuti neke hitne zadatke. Naime, ako smo do sada živjeli u društvu prisile, jednomylja i privilegija povlaštenih, u sustavu državne ateističke religije, u novim prilikama čovjek neće biti prisiljen prodavati ili potiskivati svoje osobno, svjetonazorsko ili pak religiozno uvjerenje. U ovom času može se očekivati jedan broj onih koji će tražiti religioznu uslugu, drugi će željeti religioznu informaciju i sadržaj, ali će zasigurno biti i onih koji će ravnodušno ostati po strani. Svim ovim kategorijama Crkva bi trebala pokušavati približiti se i pronalaziti putove odgojnog djelovanja. Pri tom se ne bi smjelo samo čekati da se pojave na crkvenim vratima, nego bi im trebalo ići u susret. I prema starim i prema novim tražiteljima religioznih sadržaja. Eto tako se iznova postavlja pitanje reevangelizacije i reinicijacije u našim kršćanskim zajednicama. Pitanja su posve konkretna: kako pristupiti novim tražiteljima, što im ponuditi, kako motivirati vjerničku zajednicu u ostvarenju ovog programa, jesu li naše kršćanske zajednice sposobne da se otvore novim tražiteljima i mogu li ih primiti bez potresa revanšističkih pokliča i poruga itd. O svim ovim poteškoćama, u traženju nekih rješenja bit će govora u predavanju dra Josipa Oslića: *Reevangelizacija i reinicijacija u našim kršćanskim zajednicama.*

Ovog puta, kao jedan od mogućih modela pristupa novim tražiteljima odlučili smo progovoriti o katekumenatu i to o njegovom izvornom i pravom smislu. Ova problematika zahtijevala bi rad cijele jedne Škole, kao i drugi modeli pristupa odraslima kao što su to neokatekumenat i individualna kateheza. Ovog puta riječ je o: Katekumenatu u sadašnjem trenutku o kojem govori mr. Marko Jerković.

Uz svraćanje naše pozornosti na rad s odraslima, ovog časa se otvara još jedna nova mogućnost odgoja u vjeri naših vjeroučenika, tj. djece i mladih. Danas se sve više govori o mogućnosti religioznog odgoja izvan crkvenih zajednica i paralelno s njima. Riječ je o religioznom odgoju, koji bi se odvijao unutar društvenog školsko-obrazovnog sustava ili pak preko drugih medija. Mogli smo u zadnje vrijeme u našem crkvenom i društvenom tisku i medijima pratiti izvještaje, priopćenja i promemoriju, kao i neka razmišljanja o ovoj problematici. Predmet velikog interesa je pitanje uvođenja religiozne kulture u škole, i u školske udžbenike. Mnoge poteškoće i nedorečenosti prisutne su počinjući od različitog shvaćanja samih termina, kao kateheza, vjeronauk u školi, religiozna kultura, religiozno poučavanje pa sve do njihovih programa, sadržaja i mjesta izvođenja. Stoga trebamo postaviti pitanje: kakav je odnos između kateheze u crkvenim zajednicama i religiozne kulture u školama kao i društvenim medijima? Mogu li i u kojoj mjeri ova dva odgojna puta komplementarno postojati, prožimati se i kakve odgojne ciljeve mogu postići? Mogu li kateheza i religiozna kultura u školi, i u kojoj mjeri, doprinijeti cjelovitom odgoju i obrazovanju vjernika gdje ne bi odgojni i obrazovni putovi bili suprotstavljene ili isforsirane? O svemu tome, što će sigurno pobuditi vaše veliko zanimanje i vjerujem diskusiju, bit će riječi u predavanju dra Josipa Baričevića: *Vjerski odgoj i obrazovanje – angažirana odgovornost za čovjeka.*

Posebice ćemo na ovoj Školi imati prilike razmišljati o medijskom odgoju i značenju ovog odgoja u evangelizacijskoj praksi. Potrebno bi bilo osvjetliti i pokazati u kojoj mjeri postoji povezanost između života i medija, kao i to koliki je njihov utjecaj u oblikovanju društvenog života, životnih i religioznih vrednota, kultura i duhovne klime? U kojoj mjeri i koji su razlozi koji sile pastoralne djelatnike na iskorak i potrebu odgoja za medije? O tome ćemo čuti u predavanju dra Mirka Mataušića: *Medijski odgoj – jedan od najhitnijih zadataka naše Crkve.*

Nakon naznačenih predavanja bit će prilike u raspravi bolje artikulirati i rastumačiti nejasnoće kako bi se što bolje okoristili ovom Školom.

Plenarne diskusije, u utorak i srijedu navečer, koje su novost Škole i moguće osvježenje, pomoći će nam da u diskusiji dobijemo zaokruženu sliku aktualnih pitanja, ali i, vjerujem, korisnih poticaja za naš katehetski rad.

Rad u timovima čini važan, ako ne najvažniji dio Škole iako neću ovom zgodom pred-

stavljati što će se u timovima raditi. To ćemo rezimirati u popodnevnom satima kako je to uobičajeno. Želimo svima dobro zdravlje i uspješan rad.

Na koncu Škole, dr. Šimunović, pokušat će dati sintezu našeg rada i osvijetliti neke praktične inicijative, putove i poticaje za našu katehetsku zadaću u promijenjenim društvenim prilikama.